

Financiering van dit boekje:



Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van
het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
De Ministers van Bijstand aan Personen

© «arpenteurs» - Periferia - 2007

Netwerk Burgercapacitatie

Spreekruimtes in het Brussels Gewest

Woorden in actie

Ruimte geven aan
het Woord van
de straat in het
Brussels Gewest

Sommaire

Netwerk Burgercapacitatie	3
Spreekruimtes in het Brussels Gewest	7
De algemene context begrijpen	9
De gegevens van de Brusselse context	11
Het institutionele kader	12
Spreekruimtes en het netwerk Burgerparticipatie	15
Opportunities voor doorstroming	16
Zich de dialoog eigen maken en zorgen voor doorstroming tussen de voorzieningen	16
Jamais Sans Toit en Article 23, de daken van de Spreekruimtes	16
Elke plek heeft zijn eigen dynamiek	17
Tot een nauwkeuriger begrip komen	19
Van het ene probleem komt het andere: een globale benadering van het leven op straat	19
Van opvang naar samen leven	20
Tolerante regels	22
Onvoorwaardelijke opvang	22
Diefstal bij Jamais Sans Toit en andere feiten die boos maken	23

Netwerk Burgercapacitatie

Het recht een fout te maken	24
Tussen de dringende noodzaak tot overleven en beschikbaar zijn	26
Woorden van straatbewoners of vragen van professionals?	27
Een externe animator	27
Thema's die voortdurend evolueren	29
Praten of een onderwerp uitdiepen?	30
Buitenstaanders	31
Meer dan woorden alleen?	32
Woorden die tot actie leiden	32
Concrete oplossingen dankzij de aanwezigheid van meerdere actoren	33
Oprichting van een opvangplek op basis van behoeften	34
Vermindering van het geweld bij het Zuidstation	35
Gehoord worden	37
Schrijven is niet gemakkelijk, maar doet ons concreet bestaan	37
Onze stem laten horen	38
Raar maar waar! Politici luisteren naar ons	39
Spreken over; spreken voor of doen spreken?	39
Evenwicht...	43
... tussen noodhulp en sociale verandering	
Politiek werk dat niet altijd zichtbaar is	43
Gedurfde initiatieven	43
Thuislozen stellen de stadsevolutie in vraag	44
De sterkte van het netwerk	45

Dit boekje maakt deel uit van een reeks, van een verhaal. In 2000 brachten groepen uit de regio Nord-Pas-de-Calais, de agglomeratie Grenoble, Senegal en Brazilië een eerste bundel van dertien boekjes uit.

In 2004 namen nieuwe groepen deel aan het project in Wallonië (België), in de Nord-Pas-de-Calais, de Parijse regio en Isère (Frankrijk). Hun bijzondere ervaringen komen in deze boekjes aan bod. Deze aanpak wordt ook vandaag op die plaatsen voortgezet. De eerste dertien boekjes hebben een gele kaft, de volgende dertien een blauwe, de derde reeks kreeg een sienarode kleur en de vierde is smaragdgroen.

De boekjes omvatten een gezamenlijke denkoefening door de mensen die bij een collectief project betrokken zijn. Het gaat om een soort zelfevaluatie die de burgercapaciteiten in hun actie in de verf probeert te zetten.

Capacitation; "capacitatie"... !?

In het Frans is het woord "capacitation" zowel aan het Braziliaans als aan het Senegalees ontleend en heeft het te maken met opleiding tot een beroep, vorming en ontwikkeling. Het staat ook dicht bij het engelse empowerment. Met zijn specifieke betekenis "het collectief mondig maken van burgers" vindt het begrip steeds meer ingang in de beweging van de participatieve democratie sinds de eerste dertien boekjes werden uitgegeven

"Capacitation citoyenne", hier vertaald als "Burgercapacitatie" plaatst het individu en de groep centraal. Beiden worden beschouwd als actor van hun eigen transformatie

in een collectieve omgeving en in een collectief proces. De aanpak wordt als volgt samengevat: «*Burgercapacitatie betekent dat je de redenen van je eigen situatie begrijpt en dat je die situatie samen met andere burgers laat evolueren.*»

Een boekje schrijven, een belangrijke stap

Elk boekje heeft een verschillend vertrekpunt en is in een specifieke context opgesteld. Wel verloopt de opmaak ervan doorgaans volgens hetzelfde procédé. Er wordt een groep gecontacteerd die over het bestaan van het netwerk Burgercapacitatie wordt geïnformeerd. Is de groep geïnteresseerd, dan zal hij zijn eigen boekje schrijven en de mensen kiezen met wie hij zal samenwerken. Er vinden een drie- of viertal vergaderingen plaats. Eerst omschrijft de groep de actie. Daarna worden een reeks open vragen collectief en tegensprekelijk beantwoord. Een of twee animatoren van Burgercapacitatie, die niet tot de groep behoren, leiden deze vergaderingen en noteren wat er gezegd wordt. Op de volgende vergadering worden alle notities samen herlezen.

Uitgebreid communiceren rond de eigen ervaringen

De tekst wordt dan gewijzigd, verduidelijkt, verbeterd. De groep kiest de illustraties voor het boekje en ontvangt een vijftigtal exemplaren die als visitekaartje, brochure, presentatie- of reflectiedocument gebruikt kunnen worden.

Alle groepen ontvangen een boekje zodat ze over de ervaringen van anderen kunnen lezen. Een bepaald aantal boekjes wordt voorbehouden voor nieuwe groepen. De instellingen die dit project financieren

en de animatoren van Burgercapacitatie verspreiden het boekje op aanvraag. Het kan ook op de website www.capacitation-citoyenne.org gedownload worden.

Ontmoetingen

Het netwerk Burgercapacitatie deelt niet alleen boekjes aan de verschillende groepen uit. Ook bevordert het de ontmoetingen tussen mensen. Het programma wordt collectief samengesteld op de jaarlijkse plenaire zittingen waar ook workshops rond Burgercapacitatie ontwikkeld worden.

Op basis van dit gemeenschappelijke programma worden themamomenten georganiseerd. De groepen die rond een welbepaald thema willen samenwerken, komen samen. Er zijn ook uitwisselingen tussen twee groepen mogelijk. Die kunnen zelfs de vorm aannemen van een verblijf van enkele dagen bij de ene groep om de werking van een bepaald initiatief beter te begrijpen. Verder kunnen er uitnodigingen rond een bepaald onderwerp verstuurd worden op vraag van een groepering.

Het netwerk draagt bij tot de formulering en de uitvoering van gemeenschappelijke acties.

De ervaring waard

Meer dan vijftig projecten nemen aan het programma Burgercapacitatie deel. Tijdens de eerste bijeenkomsten van september 2000 in Duinkerken stelden de deelnemers voor een netwerk te creëren. Ze wensten ook een werking te verlengen die middelen aanbrengt om een sterker collectief optreden mogelijk te maken. Het netwerk verenigt allerlei soorten groeperingen:

Spreekruimtes in het Brussels Gewest

opleidingscentra, collectieven en verenigingen, solidaire economie en overlegplatforms gecreëerd door de overheid en andere vormen van collectieve actie die op de levensomstandigheden van de mensen inspelen.

De plenaire bijeenkomsten van maart 2005 in Roubaix en van mei 2006 in Bergen hebben bevestigd dat actie voeren en van gedachten wisselen moet gebeuren op basis van een betere kennis van de politieke, economische en sociale structuur, wil je die kunnen bijsturen.

Zoals meerdere deelnemers bevestigen, *«Je kunt je enkel een goed beeld vormen van de rijkdom en de bijzonderheid van Burgercapacitatie als je zo'n vergadering bijwoont.»*

...

«**W**e komen hier samen, in Article 23, of elders bij "Jamais Sans Toit", wij: dat zijn werknemers, hulpzoekenden, mensen die zich inzetten. Het gaat hier om het recht op spreken, luisteren, zwijgen.»

«Op straat praten we niet meer met elkaar!» «Hier is het interessant want er wordt naar je geluisterd en je kunt je mening laten horen. Je voelt dat het hier anders is. We praten samen. Ook al zeg ik zelf niets, dan zeggen de anderen het in mijn plaats.»

Sinds 2002 bestaan er in Brussel **Spreekruimtes**. Daar komen een aantal straatbewoners samen met beroepskrachten uit dagopvangcentra en noodhulpdiensten, maar ook met straathoekwerkers en mensen uit andere voorzieningen die bezig zijn met de bestrijding van de extreme armoede.

In België wordt het woord 'straatbewoner' gebruikt om mensen aan te duiden die bijzonder kwetsbaar zijn, die permanent -of meestal - op straat verblijven.

Enmaal per maand, gewoonlijk op dinsdag van 12 tot 14 uur, gebeurt er iets bijzonders in de opvangcentra. De gesprekken binnen kleine groepjes stoppen en ruimen plaats voor een collectieve spreekruimte.

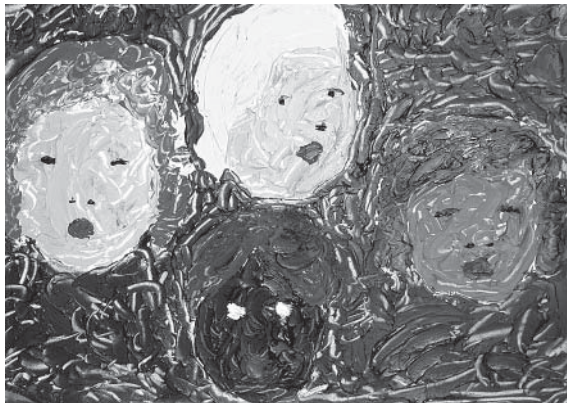
Er vormen zich kringen. In een eerste kring zijn er mensen die actief aan de uitwisselingen willen deelnemen. Een tweede kring bestaat uit enkele waarnemers die verder gaan met hun activiteiten maar die goed letten op wat er gebeurt en soms ook wel iets zeggen.

De algemene context begrijpen

Anderen slapen of voelen zich niet geroepen om mee te doen, weer anderen zeggen dat ze er niets van begrijpen of dat ze niets te zeggen hebben **«De eerste keer hoor ik, dan wordt het luisteren, en daarna zie ik wel of ik ook iets wil zeggen.»**

In de *Spreekruimtes*, gaat het erom **«via een prettige en gezellige ontmoeting, mensen aan het woord te laten die meestal niet om hun mening worden gevraagd.»** Elke persoon is vrij om al dan niet het woord nemen, of al dan niet weg te gaan tijdens het debat, maar de broodjes achteraf zijn er voor iedereen.

Dit schilderij uitgevoerd in de ateliers van Jamais Sans Toit komt in de kalender die volgend jaar wordt verkocht om bij te dragen tot de financiering van de opvang.



Globaal vinden er sinds 15 jaar een aantal veranderingen plaats die de wereld van de straat in beroering hebben gebracht, zowel de bewoners als de werkers.

Een "terugkeer naar de stad" van de middenstand en de hogere klassen (het zogenaamde 'gentrification'-verschijnsel) veroorzaakt vernieuwing in de stad. Ook al kan men dit als positief ervaren, het zorgt ook voor heel wat spanningen op de vastgoedmarkt. Minder comfortabele woningen verdwijnen zonder enig alternatief alhoewel ze door de minst bemiddelde bevolking worden bewoond.

De GSM-technologie (draagbare telefonie) en de "Call Centers" hebben in diverse Europese steden de opkomst in de hand gewerkt van het concept van medische noodhulp voor daklozen ("SAMU SOCIAL"). Deze noodhulp, in combinatie met directe communicatie en een gecentraliseerd beheer van de informatie, vergemakkelijkt het 'oppikken': met andere woorden, de daklozen van de straat halen en een bed aanbieden. Nachtploegen rijden door de wijken om de straatbewoners aan te sporen zich naar een nachtasiel te begeven.

Brussel is één van de meest multiculturele steden ter wereld, waar 47% van de bevolking ouders heeft die niet van Belgische oorsprong zijn. Dit is zowel een uitdaging als een kans.

Daar komt nog een meer recente immigratie bij. De val van de Berlijnse muur heeft migratie van Oost-Europese volkeren met zich meegebracht, die nog versterkt werd

De gegevens van de Brusselse context

door de Balkanoorlog. Andere intercontinentale migraties (uit het Oosten en uit Afrika) hebben het verschijnsel nog meer kracht bijgezet.

Op zoek naar een beter leven in de al lang geïndustrialiseerde landen, komen talrijke mensen zonder rechten in de ondergrondse economie terecht. Een deel van deze mensen overleeft in onzekere omstandigheden, terwijl anderen daar niet in slagen en rondzwerven van de ene gezondheid en welzijnvoorziening naar de andere.

Een uitstap naar zee: een lichtpuntje in het dagelijks leven van de straatbewoners



In Brussel leven één miljoen mensen waarvan 15% onder de armoedegrens. Op 1 januari 2007, waren er 21.000 asielzoekers ingeschreven op een 'wachlijst'. De meeste mensen zonder papieren die in het land aanwezig zijn (dat zijn er vijftig- tot honderdduizend) overleven in het Brussels Gewest.

Een klein deel onder hen (3 à 5%) heeft te kampen met ernstige problemen om een woning te vinden. Er bestaan onthaalhuizen voor mannen, vrouwen en gezinnen. Er zijn 850 plaatsen beschikbaar. Volgens de seizoenen, zijn er ook nog 120 tot 150 plaatsen voor noodgevallen en die zijn gratis.

Anderzijds werden er in de afgelopen jaren vele bedden in de psychiatrische ziekenhuizen opgedoekt vanwege te hoge kosten. Zieke personen komen zo op straat te staan of komen in de gevangenis terecht.

In deze context beschikt het Gewest over 7 soorten diensten: dringende opvang, straathoekwerk, opvanghuizen, nachtopvang, begeleid wonen, psychosociale begeleiding en dagopvang.

Het institutionele kader

In het Brussels gewest hoort hulp aan personen thuis in de bicommunautaire wetgeving, die specifiek is voor Brussel (zowel Franstalig als Nederlandstalig), onder de bevoegdheid van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC). In 2001, heeft een universitaire studie over 'De problematiek van daklozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest' de noodzaak aan het licht gebracht van een betere coördinatie van de vele diensten en instellingen die zich in deze -nu zeer versnipperde- sector inzetten.

De vele gesprekken met straatbewoners hebben de onderzoekers ertoe gebracht de oprichting van een "forum" voor daklozen aan te bevelen. **«Uit een duidelijke vraag van de straatbewoners is het project Spreekruimtes ontstaan.»**

Zoals een politieke afgevaardigde het stelt: **«Als men de acties beter wil coördineren, dan moet dat ook in samenwerking gebeuren met de mensen waarvoor ze gevoerd worden.»** De *Spreekruimtes* zijn een eerste verwezenlijking in deze zin, ze zijn **«een hoeksteen om manieren van participatie uit te bouwen»** om mensen aan te trekken waar te weinig naar wordt geluisterd. Vanaf het begin, werden ze opgezet met de logistieke en administratieve steun van het nachtasiel "Pierre d'Angle" (Hoeksteen)

De ministeries die hierbij betrokken zijn werken nu aan de oprichting van een verwijs- en coördinatiecentrum, een 'steunpunt' om een regionaal beleid uit te stippelen en om meer samenhang te geven aan de verschillende acties van verenigingen en overheid ten gunste van straatbewoners.

In de toekomst zouden de *Spreekruimtes* geleidelijk door dit centrum gecoördineerd moeten worden in de hoop tot een geïntegreerde regionale visie te komen.

Sommigen komen moe aan en willen alleen maar slapen op een warme plek



Spreekruimtes

en het netwerk Burgerparticipatie

Een van de straatbewoners interpelleert de politieke verantwoordelijken en vestigt hun aandacht op het belangrijke opvangwerk van de centra voor dagopvang



Opportunities voor doorstroming

Zich de dialoog eigen maken en zorgen voor doorstroming tussen de voorzieningen

Origineel werden de *Spreekruimtes* bij verschillende opvangcentra opgestart. Elk van deze centra kon het concept behandelen op zijn eigen manier. Nu vind je in de Home Baudouin het 'donderdagcafé'; bij "Jamais Sans Toit" kennen ze het 'burgercafé' en andere initiatieven kunnen nog opgestart worden.

Het principe van de rotatie onder de centra is vooral bedoeld om synergie teweeg te brengen en om voor doorstroming te zorgen tussen de verschillende voorzieningen met elk hun eigen publiek. Het is van belang dat de mensen die tijdelijk bij CASU (Centre d'Action Sociale d'Urgence de Bruxelles) een onderkomen vinden, in contact zijn met andere opvangcentra en mensen kunnen ontmoeten uit andere voorzieningen en verenigingen. «*Deze plaatsen stellen zich niet duidelijk genoeg op voor de mensen van de straat*» volgens een deelneemster. Al zijn er al *Spreekruimtes* geweest op heel wat plaatsen, tegenwoordig zijn ze toch gestabiliseerd bij twee instellingen : **Jamais Sans Toit** en **Article 23**.

Jamais Sans Toit en Article 23, de daken van de Spreekruimtes

Twee opvangcentra hebben meteen positief gereageerd op het initiatief van de *Spreekruimtes*.

Article 23 is gelegen in de buurt van het Zuidstation, op 10 minuten van het stadscentrum. Het is een dagopvang, met vijftien bagagekluisen (kasten met een sleutel, die verhuurd worden om er persoonlijke spullen in op te bergen), douches, een strijkijzer, thee en koffie, de krant, fauteuils om te rusten en te praten. Een team van bezoldigde personen en 5 specifiek opgeleide vrijwilligers staat elke ochtend paraat (van 9 tot 12 uur) om langskomende personen op te vangen, dat zijn er dertig per dag. Er wordt voor een individuele sociale begeleiding gezorgd via een therapeutisch netwerk. De naam van de dienst werd geïnspireerd door Artikel 23 van de Grondwet «*ieder heeft het recht een menswaardig bestaan te leiden*» wat meer bepaald het recht inhoudt op een decente woning en op sociale dienstverlening.

Jamais Sans Toit bevindt zich dicht bij het stadscentrum en is elke dag geopend, behalve op zaterdag. De mensen hebben er toegang tot bagagekluisen, sanitaire voorzieningen, een computer met Internet, kranten, gezelschapsspellen... De coördinatrice ontvangt iedereen, in het Frans of in het Nederlands, en dan komt eventueel de dialoog op gang.«*Soms zijn we met 70, vooral in de winter, en anders 30 of 40.*»

Elke plek heeft zijn eigen dynamiek

De ligging en de werking van het opvangcentrum bepalen de dynamiek van de *Spreekruimtes*. Bij Article 23 komen er vooral buitenlanders zonder papieren. Ze zijn inderdaad steeds sterker aanwezig binnen het publiek dat deze dienst bezoekt.

Tot een nauwkeuriger begrip komen

Het lokaal zelf heeft ook zijn invloed. Bij "Jamais Sans Toit", net als bij Article 23, wanneer de uitwisselingen in de centrale ruimte plaatsvinden en niet in een aparte zaal, doen er meer mensen mee en is er ook meer aandacht of participatie van de mensen die niet aan de gesprekstafel zitten.

In de creatieve ateliers van Article 23 ontstaan er soms harde werken die verwijzen naar een moeilijk parcours.



Van het ene probleem komt het andere: een globale benadering van het leven op straat

Tijdens de gesprekken komt de complexiteit van de problemen naar voren. Als je geen papieren hebt, heb je geen werk; als je geen werk hebt, heb je geen woning en krijg je problemen met je gezondheid. Tenslotte is iedereen het erover eens dat de problemen zich opstapelen.

«Wat interessant is bij de Spreekruimtes, is dat er een globale benadering mogelijk wordt. We zijn allemaal samen en we praten. Zo kun je de problemen kennen en hun aaneenschakeling beter vatten»

“De Spreekruimtes zorgen zo voor een “ culturele revolutie.” Het gaat erom de thuislozen in het centrum te plaatsen, in het centrum van het beleid en van de instellingen, in het centrum van de interpersoonlijke relaties.»

Door dit begrip is het ondermeer bepaald mogelijk geworden de thematiek van de mensen zonder papieren en hun verwantschap met de daklozen te belichten. *« In het begin durfden we niet over de mensen zonder papieren te spreken. Nu kan dat wel. Het is een echt probleem. Elke dag weer moeten ze eten en een onderkomen zoeken. Het is alsof alles wordt gedaan om ze te beletten hun stek in België te vinden.»* Nu is het gemakkelijker geworden een plaats aan mensen zonder papieren te geven in opvangplaatsen. De centra hoeven niet meer te verbergen dat de mensen zonder papieren net als de anderen opgevangen kunnen worden.

Van opvang naar samen leven

«Als er een nieuwkomer is, praten we en dan vinden we punten van overeenkomst» legt een gebruiker uit. *«We praten liever in kleine groepjes, dat is gemakkelijker.»*

Toch is het soms *«moeilijk een gemeenschappelijk onderwerp te vinden, behalve als het gaat om wonen, geld, eten en dood.»*

Zodra men over de drempel van de dagopvang stapt, kan de wil om contact te leggen uitgesproken worden en concreet worden gemaakt. Zo definieert Article 23 zich als *«een plek om voor jezelf te zorgen.»*

Je kunt er even tot rustkomen weg van de problemen op straat. Om dat rustgevend effect te versterken, zorgt een animatrice voor voet- en handmassages. Een vrijwilligster geeft ook Shiatsu-massage. In de tekenateliers komen heel wat spanningen los die voortkomen uit de moeilijke situaties buiten.

«Hier kun je met mensen van de straat praten, en het is makkelijker dan in de straat. Je legt contacten, creëert banden met anderen en daarom heb je zin om terug te komen. Buiten zitten we allemaal in hetzelfde schuitje. Hier zijn de antwoorden positief. Je ziet andere mensen, die positiever zijn.»

«Op straat ga ik niet met iedereen om, er zijn verschillende categorieën.» Deze uitspraak geeft ons de gelegenheid om samen terug te komen op deze categorieën: er zijn mensen die drinken, mensen die dag en nacht op

straat zijn, mensen die werk zoeken... *«Hier op deze plek herkennen we mekaar, we hebben er een activiteit, ik voel me hier veilig.»*

Buiten de interpersoonlijke relaties die binnen de opvangplaatsen weer openbloeien, worden er in de **Spreekruimtes** ook zorgen gedeeld. Uitwisselingen worden zo in de hand gewerkt.

Shiatsu is een techniek waarbij met de handen druk op de huid wordt uitgeoefend om innerlijke onrust glad te strijken.



Tolerante regels

Het leven op straat is hard ; daarom gaan de discussies over moeilijke onderwerpen, en ontstaat er gedrag dat moeilijk te beheren valt. Hoe kun je accepteren, open blijven en integreren als er mensen zijn die door hun gedrag de plaats of de aanwezige personen in gevaar brengen ?

In de *Spreekruimtes* kunnen de werkingsregels besproken worden om ze beter aan deze moeilijkheden aan te passen. Bepaalde sancties kunnen uitgelegd worden, er kan een betekenis aan institutionele standpunten worden gegeven en in ieder geval kan men hier zijn frustraties uitspreken. Deze dialoog gebeurt met groot respect voor de persoon.

Onvoorwaardelijke opvang

«Hier mag je komen zonder papieren, zonder toegangskaart. Je kunt hier zelfs met je hond komen.» Maar dat is niet overal zo. Op andere plekken moet je ouder zijn dan 50 jaar; moet je de hond buiten laten of een lidkaart bekomen.

«Er wordt nooit naar de naam of naar het parcours van de mensen gevraagd. We proberen vertrouwen tot stand te brengen, vrede op te bouwen, wat warmte te geven. Er komen soms mensen die helemaal niets vragen» verklaart de coördinatrice van een opvangcentrum. Soms moet je de dialoog op gang brengen en *«de vrijwilligers moeten met iedereen een praatje maken.»* *«Velen hebben tijd nodig voor ze het aandurven te praten en om hulp aan de anderen te vragen, bijvoorbeeld voor hun papieren...»*

Diefstal bij Jamais Sans Toit en andere feiten die boos maken

In de *Spreekruimtes* kun je op bepaalde situaties van spanning terugkomen en een collectief gesprek op gang brengen over vormen van individueel gedrag die voor iedereen storend zijn.

Enkele dagen vóór een ontmoeting van de *Spreekruimtes*, werd er bij "Jamais Sans Toit" diefstal gepleegd. Dat doet pijn en wordt totaal niet begrepen, omdat de dieven personen zijn die regelmatig in het opvangcentrum komen. Toen werd de plek een weeklang gesloten. Tijdens de Spreekruimte die daarop volgde, werd het onderwerp meteen op tafel gelegd.

«Dat doet pijn, ik vond het heel naar.» *«Het verbaast me.»* *«1% gedraagt zich zo! en de overige 99%?»* *«Het schokkendste is dat de mensen die dat hebben gedaan regelmatig hier komen; het zijn mensen die met respect werden behandeld.»* *«We hebben een week lang geen toegang tot onze kasten gehad, ik heb daardoor een afspraak gemist, ik kon me niet scheren en geen schone kleren aantrekken.»* *«We werden gestraft door de schuld van anderen.»*

In een dergelijke context kan er in de *Spreekruimtes* samen over gepraat worden en kan een dergelijk gedrag openlijk verworpen worden.

Deze reacties geven de gelegenheid na te denken over de werking van de opvang. *«Wanneer er een nieuwe persoon aankomt, leg ik uit hoe het hier werkt»* verklaart

de coördinatrice en ze wijst op de bordjes op de muren waarop staat aangegeven wat voor een plek dit is.

Het recht een fout te maken

Er spelen zich andere harde evenementen af in deze plaatsen waar de mensen moe en gespannen aankomen omdat ze dagenlang bezig zijn met het zoeken naar een onderdak en naar middelen om te overleven. Soms barsten de spanningen los, wordt er ruzie gemaakt en gaan de mannen op de vuist. Bij Article 23 bijvoorbeeld heeft men ervoor gekozen de personen die de perken van het samenleven hebben overschreden, niet uit te sluiten. Eerst probeert men via een dialoog de spanning te verlichten. Eventueel worden de mensen gescheiden en afzonderlijk gekalmeerd. In laatste instantie kan men een tijdelijke sanctie toepassen en de mensen buiten zetten, zodat de rust terugkeert en iedereen kan bedaren, dat de alcohol wegebt bijvoorbeeld, en dat men daarna weer voor opvang kan zorgen. We laten aan iedereen het recht een fout te maken, want het is met de bedoeling onze opvangopdracht te vrijwaren. **«De opvang is het enige dat we kunnen bieden en dus hebben we maar weinig marge om iets anders te doen. Als we de opvang weigeren, wat kunnen we dan nog doen?»**

Een van de animatoren legt uit : **«De opvangplaatsen zijn een voortdurend twijfelen tussen twee opties : zijn we een trouwe weerspiegeling van de samenleving of een ruimte waar de utopie een kans maakt?»** Spanningen die op straat worden beleefd, komen vaak ook in de opvangplaatsen terecht. Wanneer ze niet genoeg energie hebben, is de reactie van de medewerkers en de gebrui-

kers zoals in de samenleving. Ze passen de regels toe die buiten van toepassing zijn. Ze gebruiken, zij het met tegenzin, de sanctie, en hebben soms een 'politieachtige' benadering van het conflict. Toch zijn de **Spreekruimtes** ook eerst en vooral plaatsen voor utopie, waar het geduld tot nadenken en tot het bespreken van regels dwingt. Het zijn plaatsen waar een andere menselijkheid wordt gemaakt, wat zich uit in een onvoorwaardelijke opvang van elke persoon, of hij nu straatbewoner is, zonder papieren, of eventjes de kluts kwijt...

Deze houding versterkt het respect voor de plek en voor de animatoren. Het recht op fouten maken wordt erkend en men weet dat een fout niet fataal hoeft te zijn. Dit begrip zorgt voor een vertrouwensband met de animatoren, **«het zijn mensen die ons begrijpen.»**

De opvang als laatste en eerste ding dat men aan de mensen van de straat en aan mensen zonder papieren kan aanbieden.



Tussen de dringende noodzaak tot overleven en beschikbaar zijn

Er komen veel mensen over de vloer in de opvangcentra en toch valt het op : « *Sommige mensen komen niet naar de Spreekruimtes.* » De persoonlijke situaties spelen duidelijk een rol in de aanwezigheid van elke persoon op deze vergaderingen. « *Mijn grootste zorgen zijn eten vinden, en een plaats om me te wassen en om te slapen.* »

Tijdens een ontmoeting bij Article 23 verlaten twee deelnemers het gesprek om te gaan werken. « *Normaal gezien moeten we vijf dagen per week werken. Als we hier zijn, verliezen we werktijd.* »

De aanwezige personen komen niet noodzakelijk een volgende keer terug. Ook al stellen ze de uitwisselingen op prijs die in deze ruimtes mogelijk zijn, toch schijnen het specifieke momenten te zijn, die niet altijd voor herhaling vatbaar zijn of toch niet op lange termijn.

Daarom worden de *Spreekruimtes* geconfronteerd met het probleem hoe iets op lange termijn te organiseren. « *Dat weten we en we leven ermee.* » De dynamiek is daarom die van een los collectief dat variabel is samengesteld volgens de evenementen, de actualiteit, de voorgestelde thema's. Wat er ook gebeurt, de *Spreekruimtes* worden altijd georganiseerd, « *ze gaan door, of er nu drie of zeventig personen zijn!* » Tot nu toe vindt de ontmoeting eenmaal per maand plaats, maar veranderingen van dag en plaats houden in dat de medewerkers van de opvangplaatsen de gebruikers speciaal moeten mobiliseren. Een zekere regelmaat instellen, bijvoorbeeld een systematische afspraak

op de eerste dinsdag van de maand, zou wellicht een meer spontane participatie van de straatbewoners aan de *Spreekruimtes* in de hand kunnen werken.

Woorden van straatbewoners of vragen van beroepskrachten?

Oorspronkelijk waren de ruimtes voor iedereen toegankelijk en werden ze dikwijls bezocht door beroepskrachten uit diverse voorzieningen die te maken hebben met de opvang van thuislozen. Omdat deze mensen nogal talrijk waren ten opzichte van de mensen van de straat, werd er in de loop van het experiment besloten de aanwezigheid van de maatschappelijke werkers of van de vertegenwoordigers van voorzieningen te beperken omdat het ten slotte gaatom het luisteren naar de boodschap van de mensen van de straat.

Deze regel is langzaamaan verschoven vanuit het verzoek van de deelnemers zelf om meer beroepskrachten bij de gesprekken te betrekken. Toch werd er bij de *Spreekruimtes* besloten dat zij twee tafelrondes zouden moeten wachten, of alle deelnemers de gelegenheid geven hun mening te uiten, voordat ze zelf het woord zouden nemen.

Een externe animator

In de loop van de eerste twee jaren coördineerde de animator de *Spreekruimtes* in zijn hoedanigheid van medewerker van de vereniging "Pierre d'Angle".

Thema's die voortdurend evolueren

Tegenwoordig is het nog steeds zijn taak deze ruimtes te organiseren en te animeren maar op een zelfstandige manier en buiten elke voorziening, ook al wordt het systeem nog administratief door Pierre d'Angle gedragen. Hij werkt sinds 4 jaar in het kader van een regionale financiering om deze opdracht te vervullen en om banden te bewaren tussen de voorzieningen die in deze sector bezig zijn. Van de uitnodiging van de deelnemers tot de opstelling van de verslagen, zorgt hij voor gunstige omstandigheden zodat de mensen vrij kunnen spreken en dat er naar elkaar geluisterd wordt. Hij zorgt ook voor een band tussen de Spreekruimtes, de voorzieningen en de politieke verkozenen die bezig zijn met de problematiek van de straat, meer bepaald via het beheer van de website van het systeem. In de toekomst zouden de activiteiten van integratie en animatie van de **Spreekruimtes** zich binnen het Steunpunt moeten ontwikkelen.

Vergadering van de Spreekruimte bij Article 23



«**T**heatervoorstellingen, die zijn gemakkelijk te organiseren, maar de Spreekruimtes, dat is heel wat anders! Nochtans is het een kans om banden te scheppen, om dichterbij elkaar te komen. Dikwijls vertrekken we vanuit de situatie van een bepaalde persoon.»

Sinds 2003 is een grote verscheidenheid van thema's aan bod gekomen. De bijeenkomsten worden immers altijd rond een specifiek thema georganiseerd. De onderwerpen worden aangedragen door de mensen van de straat, voorgesteld door de animator in functie van de actualiteit of nog, geïdentificeerd tijdens vorige discussies. Ze hebben zowel betrekking op de problemen van de straat, zoals de "wintervoorzieningen" het nachtasiel en hoe «**Gezond leven op straat**», als op algemene maatschappelijke kwesties zoals werk.

Vaak wordt eenzelfde thema een eerste keer behandeld bij "Jamais Sans Toit" en vervolgens, een maand later, bij Article 23. Daarbij wordt ervoor gezorgd dat de vooruitgang die tijdens het eerste debat geboekt is naar het tweede debat wordt overgedragen. Zo werd het probleem van het werk hoofdzakelijk via de situatie van mensen zonder papieren besproken bij Article 23. «**Als illegaal heb je geen recht op werk!**»

Binnen de **Spreekruimtes** probeert men vanuit individuele uitspraken te evolueren naar collectieve reflectie; soms over de werking van bepaalde diensten, maar onlangs ook over het systeem van de **Spreekruimtes** zelf.

Praten of een onderwerp uitdiepen?

De *Spreekruimtes* zijn ook een plek waar men zich veilig genoeg voelt om moeilijke onderwerpen aan te kaarten. Dat staat in schril contrast met de sfeer op straat, waar *«we niet meer praten»*

«We komen naar de Spreekruimtes om erbij te zijn en om te zeggen wat we willen zeggen, want we weten dat er naar ons geluisterd wordt. Het thema is niet zo belangrijk.” Soms ontstaat de indruk dat “het altijd dezelfde discussies zijn, dat er geen vooruitgang geboekt wordt» of dat de individuele verhalen te veel tijd in beslag nemen.

«Wie aan de kant staat, telt niet mee! Het is een beetje therapeutisch dat de mensen kunnen zeggen wat er in het diepste van hun ziel omgaat!” De behoefte om te praten en, meer nog, om door anderen gehoord te worden, vormt de essentie van de *Spreekruimtes*.

In die zin werkt *«praten over een thema soms vertragend, want iedereen heeft zin om iets te zeggen dat hem aanbelangt, dat hem overkomen is, angstgevoelens...»* De animator ziet er dan ook op toe dat de debatten binnen het vooropgestelde kader blijven, maar niet verstarren, steeds evoluerend volgens de aangebrachte ideeën.

De *Spreekruimtes* zijn voor de gebruikers ook een plek om hun erkenning uit te drukken voor de beroepskrachten en de vrijwilligers die hen begeleiden en steunen *«Jij bent één van ons, bedankt», «Ik heb nog nooit iemand zoals jij ontmoet, zelfs mijn eigen moeder niet!»*

Buitenstaanders

Een paar keren zijn journalisten naar de *Spreekruimtes* gekomen om te luisteren en zich bewust te worden van de situatie van de straatbewoners. Wat er toen gezegd is heeft hun visie over de wereld van de straat beïnvloed. Die bewustwording heeft aanleiding gegeven tot een radio-uitzending, een televisiereportage en persartikelen en heeft het voor de beroepskrachten mogelijk gemaakt om een beeld te verspreiden dat nauwer aansluit bij de leefwereld van de mensen van de straat.

De aanwezigheid van politieke vertegenwoordigers in de *Spreekruimtes* heeft een fundamentele invloed op de uitwisselingen. In verband hiermee geeft een vertegenwoordiger van een minister toe het een beetje moeilijk te hebben in zijn positie van beleidsmaker: *«Van een politieke vertegenwoordiger verwachten de mensen oplossingen, terwijl we die niet altijd hebben. In de Spreekruimtes word ik vaak aangesproken als de aandrager van oplossingen. Vroeger was ik straathoekwerker. Toen werd er op een andere manier met mij gesproken. Net zoals vroeger zoek ik oplossingen, maar veranderingen vragen tijd, die kunnen niet zomaar tevoorschijn getoverd worden.»*

Meer dan woorden alleen?

Voor sommigen «*hebben woorden een eigen kracht; door te praten word ik mij bewust van mijn rol*», terwijl het voor anderen «*niet bij woorden mag blijven, maar er resultaten moeten volgen*». Meerderen stellen zelfs dat «*het beter is niet te praten, «maar te handelen*», want «*in een spreekruimte kun je niet wonen!*». Nochtans, «*wanneer we ons afvragen: praten, waarvoor dient dat?, dan kunnen we ons ook de vraag stellen: handelen, waarvoor dient dat?*»

Tenslotte zijn beide aspecten van het spreken aanwezig: «*we praten, we leren de andere kennen*», maar ook «*we praten om resultaten te bereiken*». De rijkdom van de *Spreekruimtes* houdt ongetwijfeld het midden tussen die twee, tussen het spreken op zich en de mogelijke acties die uit het spreken voortvloeien.

Toch moet er nog een vraag beantwoord worden: hoe kunnen de problemen die aangehaald worden in de *Spreekruimtes* daarbuiten opgelost worden?

Woorden die tot actie leiden

Soms ontstaan er op basis van de gesprekken in een Spreekruimte gezamenlijke acties die door verschillende deelnemers ondersteund worden. De ontmoetingen laten toe projecten toe te lichten, maar ze komen er niet tot stand. «*In de Spreekruimtes worden er geen initiatieven voor rechtstreekse actie genomen, maar wordt er informatie verspreid over de Werelddag van verzet tegen armoede, over de bezetting op de Waterloolaan, ... De Spreekruimtes zijn de aanzet tot.*»

Om in naam van de *Spreekruimtes* acties te voeren, zou iedereen het erover eens moeten zijn. Daardoor zouden degenen die zich niet in de acties kunnen vinden uitgesloten worden. Welnu, «*hier willen we niet tot een gezamenlijk, “uniek” standpunt ‘moeten’ komen.*» «*Het is onmogelijk om iedereen het eens te laten worden.*» De animator herinnert er ook aan dat «*de Spreekruimtes niet dienen om een enkel standpunt op te stellen, maar om interactie en synergie tot stand te brengen.*»

Daarentegen is iedereen van mening dat wat er gebeurt op het vlak van de toegang tot rechten breder bekend moet worden gemaakt. Er wordt voorgesteld om in elk opvanglokaal een bord aan te brengen met de verslagen van de bijeenkomsten, maar ook met informatie over de acties die gesteund kunnen worden.

Concrete oplossingen dankzij de aanwezigheid van meerdere actoren

Aangezien beroepskrachten en mensen van de straat elkaar in de *Spreekruimtes* ontmoeten, gebeurt het dat er na de bijeenkomst of tijdens de discussie een rechtstreekse oplossing, oriëntatie of begeleiding naar voren komt.

«*We moeten ons altijd afvragen hoe wat hier gezegd een concreet vervolg kan krijgen.*» De *Spreekruimtes* zouden, volgens sommigen, systematisch aanleiding kunnen geven tot begeleiding. Volgens het beginsel dat woorden niet hol mogen blijven, moet elke getuigenis opgevolgd worden, op collectief of individueel vlak. Wanneer het een

gezondheidsprobleem betreft, zou een van de aanwezige voorzieningen misschien kunnen tussenbeide komen of naar de geschikte voorzieningen kunnen doorverwijzen. Wanneer het om een dreiging tot uitzetting gaat, zou er kunnen worden ingegrepen op juridisch vlak of zouden er zelfs collectieve protest- of verzetsacties georganiseerd kunnen worden als de andere middelen niet doeltreffend zouden blijken. In dit perspectief «*is het belangrijk dat er beroepskrachten, voorzieningen, beleidsmakers en gebruikers aanwezig zijn*», wordt er herhaald.

Oprichting van een opvangplek op basis van behoeften

Het praten op zich heeft al heel wat teweeggebracht. «*Hier worden heel veel kleine dingen gezegd, bij elkaar gevoegd. Uiteindelijk beogen ze oplossingen op lange termijn.*»

Zo heeft een deelnemer aan de eerste *Spreekruimtes*, die vrijwilligster was in een onthaaltehuis en openstond voor de woorden van de gebruikers, besloten om een nieuw centrum voor dagopvang te openen. "Jamais Sans Toit" is er gekomen dank zij de *Spreekruimtes*. De werkingsregels zijn rechtstreeks gebaseerd op de ideeën en de behoeften die tijdens de uitwisselingen naar voren gekomen zijn.

Over het algemeen hebben «*de sociale werkers ontzettend veel geleerd van de straatbewoners, die een andere kijk op de dingen hebben.*» De ontmoeting heeft tot de dialoog geleid. De getuigenis van een deelnemer benadrukt de behaalde resultaten: «*Hier gaat het om opvangcentra die begrijpen. Wanneer we hier iets nodig*

hebben, dan krijgen we het. Voor dekens moeten we bijvoorbeeld niet betalen.» In Article 23 denkt men ook dat het opvangcentrum heel anders zou zijn als de *Spreekruimtes* niet zouden bestaan. «*Het verplicht ons om opener te zijn.*»

Vermindering van het geweld bij het Zuidstation

Tijdens een *Spreekruimte* hebben gebruikers het over de slechte manier waarop de privé-bewakers van het Zuidstation hen behandelen. Het debat breekt los. De beroepskrachten ontdekken een werkelijkheid die ze niet voor mogelijk hielden. De gebruikers vertellen bijvoorbeeld dat één van hen door een waakhond is aangevallen.

De agressie en de vervolging van de daklozen door de privé-bewakers van het Zuidstation laat zijn sporen na.



Na deze getuigenissen, hebben de sociale werkers actie ondernomen en een werkgroep opgericht. Met de veiligheidsagenten zijn ze een dialoog aangegaan. Dankzij de ondernomen acties is de situatie geëvolueerd met als gevolg het ontslag van een bewaker. Afwachten is nu of de behaalde resultaten ook echt een verandering op lange termijn zullen teweegbrengen.

Aankondiging van een bijeenkomst van actoren die strijden tegen extreme armoede in Brussel en Wallonië.



«**A**ls wij spreken, dan kan dat niemand een moer schelen.» Deze indruk wordt door alle thuislozen gedeeld. «**Wij hebben dingen te vertellen, maar niemand luistert naar ons**» Spreken heeft twee doelstellingen. Eerst en vooral komt het erop aan om de politieke wereld de werkelijke situatie van de mensen van de straat te leren kennen. Daarvoor bestaan er communicatiekanalen, hoewel die vaak onvolmaakt en onvoldoende zijn. Als voorbeeld kan een overlegcomité worden aangehaald waaraan meerdere structuren deelnemen die er een erezaak van maken om toe te lichten wat in de **Spreekruimtes** gezegd wordt.

Het is ook «**een strijd via getuigenissen die bestemd zijn voor iedereen, voor de publieke opinie**» En ook daarbij wil elke instelling een schakel zijn.

Schrijven is niet gemakkelijk, maar doet ons concreet bestaan

«**Sinds de oprichting van de Spreekruimtes denken we na over de beste manier om te communiceren over wat er gezegd wordt. Er is al voorgesteld om een krantje te lanceren dat van iedereen is en dat, net zoals de Spreekruimtes, tot stand komt met de hulp van de verschillende voorzieningen voor daklozen. Het gebrek aan dragers en aan financiële middelen zijn belangrijke hindernissen die de druk van de eerste editie in de weg staan.**»

Hoewel het «**moeilijk is om mensen aan het schrijven te krijgen**», aangezien schrijven niet tot de dagelijkse

prioriteiten behoort van iemand die op straat leeft, is een schriftelijk bewijs een belangrijk element voor de deelnemers aan de *Spreekruimtes*. «*Schrijven is soms moeilijk*», vooral voor sommige analfabeten of voor hen die het Frans of het Nederlands niet beheersen. Maar velen zeggen dat «*het bestaan van een stuk papier, met al onze woorden, ons ook een beetje doet bestaan en gewicht geeft aan wat we zeggen.*»

Onze stem laten horen

Om het verslag van elke bijeenkomst te verspreiden, plaatst de animator het op de website van de *Spreekruimtes*: “La Strada_La Route_De Straat” (www.webzinemaker.com/espacesdeparole). De site verzamelt alle stemmen en bevat informatie over de volgende bijeenkomsten en de actualiteit van de problematiek van het leven op straat. De website vormt bijvoorbeeld een centraal instrument voor de mobilisering van werkers en thuislozen in het kader van het wetsontwerp over ‘gedwongen hulp’ (wet die het mogelijk maakt om “thuislozen in gevaar” tegen hun wil in te helpen).

De keuze van het internet voor de verspreiding van de verslagen is echter een middel dat niet voor iedereen toegankelijk is. Het is een aangepast instrument voor de voorzieningen en hun beroepskrachten, maar stemt zelden overeen met de gewoonten van talrijke daklozen.

Er is voorgesteld om de verslagen van de *Spreekruimtes* systematisch af te drukken en ze op een goed zichtbare plek te leggen zodat andere thuislozen ze zouden lezen.

«*Hier (bij “Jamais Sans Toit”) leggen we regelmatig papieren en kranten op de tafels. Aan het einde van de dag zijn die steevast verdwenen.*»

Raar maar waar! Politici luisteren naar ons

“**Jamais sans Voix**”, het tijdschrift dat door “Jamais Sans Toit” opgericht is, wordt gedrukt op 500 exemplaren en onder meer aan de politieke verkozenen bezorgd. Die lezen het tijdschrift met belangstelling en soms reageren ze ook. «*We ontvangen reacties van ministers en schepenen. Die zeggen ons dat we dit initiatief absoluut moeten voortzetten*», vertelt de verantwoordelijke van het opvangcentrum. «*Voor een van de laatste nummers hebben we de burgemeester van Brussel geïnterviewd.*»

Deze verklaringen verbazen meerdere deelnemers, want ze verkeerden in de veronderstelling dat «*de weerslag op politiek vlak eerder beperkt was*», dat «*politici slechts luisteren in functie van het electoraal gewicht*», en dat «*er toch niet naar ons geluisterd wordt, omdat wij geen macht hebben.*»

Spreken over, spreken voor of doen spreken?

Spreken over

Een van de bekommernissen die de verschillende beroepskrachten delen is het veranderen van het beeld dat de

gewone burger van de straatbewoners heeft. Vaak treden ze op als tussenpersoon om over thuislozen te spreken.

«Vijf jaar al spreken we over mensen zonder papieren en zo zijn ze ook zichtbaar geworden!» «Wanneer we het niet meer over hen zullen hebben, betekent dat dat ze gewonnen hebben.» Door deze parallel te trekken wordt het belang van spreken over mensen zonder papieren en daklozen benadrukt. Slechts door erover te spreken wordt hun situatie reëel.

Spreken voor

«In alle voorzieningen zijn er functies, en daarna zijn er mensen. Voor mij is het essentieel dat de betrokken personen zelf hun boodschap overbrengen. Maar dat ligt nogal moeilijk in de praktijk.» Sommige beroepskrachten spreken af en toe in naam van de gebruikers, hetzij tegen de pers, hetzij tegen sommige institutionele vertegenwoordigers.

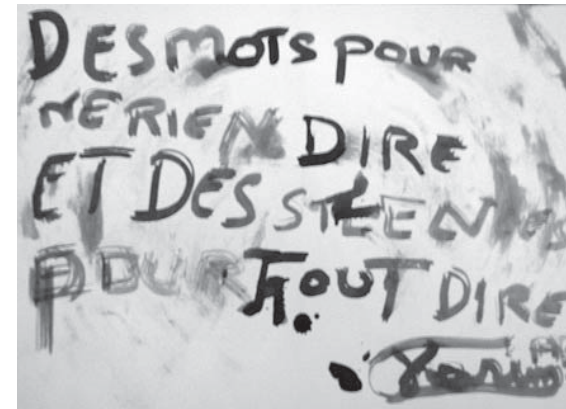
Een politieke vertegenwoordiger versterkt dat standpunt. *«Om beslissingen te nemen worden we er vaak toe gebracht om het advies van vakspecialisten in te winnen. We vragen dan hoe het er aan toe gaat op straat, in de restaurants. En we verzamelen alle mogelijke informatie om tot de beste beslissing te komen.»*

Middelen om zich zelfstandig uit te drukken

Een medewerker merkt echter op dat *«als we in naam van de mensen van de straat spreken, er herformulering*

is en bijgevolg ook verlies van informatie.» Op dezelfde manier stelt een deelnemer dat *«het om ons gaat. Wij zijn het dus die moeten spreken.»* Wanneer de deelnemers mensen zonder papieren zijn, doen ze dat liever niet. Deze mensen willen zich publiekelijk niet blootstellen, gezien de risico's die ze lopen. Wanneer je je in een moeilijke situatie bevindt, aan de rand staat of zonder rechten bent, dan ben je bang. *«Spreken is gevaarlijk»*, zeggen sommigen.

Toch verenigt bijvoorbeeld de UDEP (Unie voor de verdediging van mensen zonder papieren) mensen zonder papieren die hun eigen spreken organiseren met de bedoeling zichtbaar te worden door te steunen op de collectieve actie van hongerstakingen, betogingen en interpellaties van politieke verkozenen.



Evenwicht...

... tussen noodhulp en sociale verandering

Velen zijn van mening dat de onthaalcentra de mensen moeten helpen om zich voor de buitenwereld hoorbaar te maken. In het kader van de *Spreekruimtes* moedigen we deze stemmen aan om naar buiten te treden, we dragen bij tot «*het zich leren uitdrukken*» en we proberen de boodschap van de mensen naar buiten over te brengen.

Voorbij de grenzen van “woordvoerders”

Wanneer we het hebben over een «*delegatie die met politici zou kunnen gaan spreken*», dan spreekt vaak één enkele persoon voor een hele groep. Het is dan moeilijk te achterhalen of de mening die deze persoon verwoordt overeenkomt met die van elk lid van de groep. In de *Spreekruimtes* mag iedereen spreken, zonder een etiket opgeplakt te krijgen, zonder door een bepaalde groep afgevaardigd te zijn en zonder de personen van wie het gedrag als ongepast zou worden beschouwd te moeten uitsluiten. Er is dus sprake van een echte interpellatie die gebaseerd is op de kracht van de getuigenis. «*Ik spreek niet graag voor de anderen. Hier echter kunnen we de politici aan het denken zetten en dat levert resultaten op*», zegt een deelnemer. *En hij besluit door te stellen dat «een regelmatige aanwezigheid van politieke vertegenwoordigers ons daarom plezier doet. Het maakt tussenpersonen voor ons overbodig.»*

Een van de politieke vertegenwoordigers versterkt die idee: «*Als we zien wat we nu kunnen doen in verband met wat er in de Spreekruimtes gezegd wordt, dan is de situatie duidelijk veranderd in vergelijking met 15 jaar geleden. Het openen van dergelijke ruimtes heeft het eerst en vooral mogelijk gemaakt te weten wat de straat is.»*

«*N*aast het bieden van een maaltijd en een bed voor een nacht, wat wordt er verder nog gedaan om de straatbewoners van de straat weg te halen?» Op deze provocerende manier wordt de vraag gesteld van de verandering, van de transformatie.

Politiek werk dat niet altijd zichtbaar is

Over de mensen van de straat bestaan veel a priori's. Het uitleggen van deze harde werkelijkheid zonder in clichés te vervallen is een werk van lange adem. Bovendien is dat werk niet noodzakelijk zichtbaar op het terrein.

Het debat is voor een medewerker de gelegenheid om te bevestigen dat talrijke organisaties al «*een grote politieke daad stellen, die misschien niet zichtbaar is, door mensen met of zonder papieren op te vangen.*» «*Veel mensen verwijten ons dat.*» Deelnemers onder de beroepskrachten en de mensen van de straat lijken zich niet bewust van de uitdagingen die sommige voorzieningen aangaan om zo dicht mogelijk bij de behoeften en de noden van de mensen van de straat te staan.

Gedurfde initiatieven

Een deelnemer bevestigt dat «*je zelfstandig moet zijn, persoonlijke initiatieven moet nemen, want werken met politici is aan politiek doen*», dezelfde politiek die uitsluit en onzeker maakt.

Er bestaan initiatieven: er worden uitdrukkelijk oplossingen geëist, er wordt actie gevoerd tegen uitwijzingen. Dat alles door zich te verenigen en door de politici te interpellieren. Het 'Front Commun des SDF' (Gemeenschappelijk Daklozenfront) stelt scherpere acties voor, zoals de bezetting van gebouwen of andere vormen van verzet, om de bedreigingen boven het hoofd van bepaalde bewoners weg te nemen of om voor hen de weg te openen naar compensaties.

Andere voorstellen duiken op: *«het oprichten van een vereniging om te betogen»*, *«het oprichten van coöperatieven met thuislozen, gesteund door verenigingen.»* Er zijn tal van projecten die op lange termijn zouden kunnen functioneren indien ze collectief gedragen worden en door voorzieningen ondersteund worden.

Thuislozen stellen de stadsontwikkeling in vraag

«Bij het Zuidstation zijn duizenden vierkante meters kantoren opgetrokken, maar geen enkele ruimte voor mensen die in de stations rondlopen!» *«In mijn buurt staan vijf appartement helemaal leeg.»* Uiteindelijk lijkt het erop dat we steden zien ontstaan die niet iedereen insluiten. En als de steden zich al bezighouden met de mensen van de straat, dan is dat met bekommernissen die niets te maken hebben met de erkenning van het Recht op Wonen.

«Een tiental jaar geleden is in Brussel de dagopvang ontstaan. Het werk wordt stilaan politiek erkend. Dat

wordt nodig naarmate de stadsruimte gerenoveerd wordt in winkelgalerijen (zoals in de stations) of in gerestylede plekken “waar marginalen niet welkom zijn”.»

Die opmerking leidt naar andere vragen: hoe een openbare ruimte ontwerpen waar plaats is voor de mensen van de straat? Hoe renoveren en integreren? Het is goed om de publieke ruimte heraan te leggen, maar er zijn ook plaatsen nodig waar de mensen elkaar kunnen ontmoeten en zich goed kunnen voelen, wat ook hun situatie moge zijn.

De sterkte van het netwerk

Mensen van de straat worden vaak beschouwd als *«wezens van de nacht en van de winter»*, *«woestelingen»* antwoordt een ander. De winter staat voor de deur en de centra voor nacht- en dagopvang, zoals dat in de buurt van het Madouplein, hebben de data van hun heropening nog niet aangekondigd.

Om geen “toeschouwers van de wanhoop” te blijven, zijn de verenigingen en de instellingen beginnen samen te werken, na te denken over een transversale aanpak en netwerken te vormen. Die verbindingen zijn een vorm van actie die integratie beoogt. Zowel op het niveau van de voorzieningen als op dat van de deelnemers, zijn onderlinge steun, het spreken en de actie die eruit kan voortvloeien drie dimensies van de *Spreekruimtes*. Ze vormen er de rijkdom van.

**Hebben deelgenomen aan de
Spreekruimtes die tot de opstelling van
deze tekst geleid hebben:**

Aline, Amin, Annette, Antoine, Antonia, Brahim, Christophe, David, Dominique, Eric, Fati, Gilberte, Hadi, Hicham, Hamid, Iliã, Imed, Ismaël, Jean, Jean-Louis, Joost, Judith, Laurence, Laurent, Loïc, Malek, Martine, Muriel, Myriam, Naji, Nicolas, Omar, Patrick, Pierre, Pierre R., Pierre, Riddah, Saïdi, Saloa, Sarah, Sam, Youness en Zacharia.

Redactie:

Judith Vaes, Loïc Géronnez en Patrick Bodart.

Vertaling Nederlands:

Kabinet Huytebroeck en Oda BEGAERES

Contact:

Article 23

Slachthuislaan 28
1000 Brussel
Tel: +32 (0) 2 548 98 00
article23@tele-service.be

Jamais Sans Toit

Villersstraat 43
1000 Brussel
Tel: +32 (0) 2 551 17 77
Fax: +32 (0) 2 551 17 06
jamais_sans_toit@yahoo.com

La Strada, Centrum ter ondersteuning van de Brusselse sector van bijstand aan thuislozen

Anne HERSCOVICI,

Directrice
aherscovici@lastrada.irisnet.be

David Gianoni,

Verantwoordelijke Spreekruimtes
espacesdeparole@hotmail.com



Capacitation Citoyenne

www.capacitation-citoyenne.org

**Animatie van het netwerk Burgercapacitatie
arpenteurs**

contact@arpenteurs.fr

Tél.: +33/0 4 76 53 19 29

Fax: +33/0 4 76 53 16 78

www.arpenteurs.fr

9, place des Ecrins

38 600 Fontaine

France

Periferia

contact@periferia.be

Tél.: +32/0 2 544 07 93

Fax: +32/0 2 411 93 31

www.periferia.be

rue de la Colonne, 1

1080 Bruxelles

Belgique

Grafische vormgeving en realisatie : © «arpenteurs» 2007
Reproductie toegelaten mits bronvermelding